

IN MEMORIAM: IOAN OPRESCU (1932-2008) – PERSONALITATE DE MARCĂ A ANTROPOLOGIEI ROMÂNEȘTI

CP gr. I, Dr. Hc, Dr. Dan Riga
CP gr. I, Dr. Hc, Dr. Sorin Riga

Coordonatorii Departamentului de profilaxie și cercetare a stresului,
Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Al. Obregia“

Cu mare întristare evocăm personalitatea, creația și opera CP gr. I, Dr. Ioan OPRESCU, de la Institutul de Antropologie „Fr. I. Rainer“ al Academiei Române, dispărut în neființă în luna mai 2008. Ne facem o datorie de onoare și de conștiință în a releva excelența și progresul realizat în antropologia românească de omul de știință și cultură care până nu demult a fost Ioan Oprescu.

Discipol și colaborator apropiat al Prof. Dr. Doc. Victor Săhleanu, Dr. Ioan Oprescu a asigurat secretariatul științific, deși postul nu era remunerat, pe toată perioada cât V. Săhleanu a fost director al Centrului de Cercetări Antropologice. După 1990, ca semn de unanimă apreciere din partea conducerii și colaboratorilor, dr. I. Oprescu a fost ales director științific adjunct al Centrului, dar din motive obiective a refuzat această funcție, continuându-și cu aceeași pasiune și dăruire activitatea științifică și pe cea de îndrumare a colaboratorilor mai tineri, români și străini.

A promovat succesiv în cercetarea antropologică, fiind cercetător științific principal gradul I, membru în Consiliul științific al Centrului de Cercetări Antropologice „Fr. I. Rainer“ și a fost ales membru al Comisiei de Antropologie de pe lângă Academia Română, membru în Comitetul de redacție al Revistei *Annuaire Roumaine d'Anthropologie* și membru asociat la Wenner Green Foundation.

Ca semn de atestare și recunoaștere în străinătate, Dr. I. Oprescu a fost cooptat „Membru asociat“ în conducerea Revistei internaționale *Current Anthropology*, fiind consultat asupra publicării unor studii de specialitate. De asemenea, în anul 1982 a fost ales în Comitetul internațional de organizare al celui de al XI-lea *Congres Internațional de Antropologie (IUAES)* din Canada.

Publicarea și promovarea cercetărilor sale de antropologie cultural-lingvistică, bazate pe metodologiile și tehnicile originale elaborate, au făcut ca dr. I. Oprescu să fie inclus în enciclopediile internaționale *Directory of Anthropology* și apoi în *Who's Who* (1977).

Trebuie evidențiat că, datorită recunoașterii internaționale, a îndrumat în România stagiile de studii ale unor cercetători din SUA (bursă Fullbright) și din străinătate, conferind Centrului de Antropologie calitatea de adevărat for metodologic internațional.

În cadrul Institutului de Antropologie „Fr. I. Rainer“ s-a remarcat ca un adevărat „suflet“ și „motor“ al cercetării științifice, fiind un model de competență, talent și dăruire. A efectuat valoroase și multiple cercetări teoretice, de laborator și de teren, toate orientate interdisciplinar și pluridisciplinar. Antropologia la care a aderat cuprinde atât aspecte medico-biologice, culturale, istorice etc., cât și aspecte de perspectivă, deopotrivă investigații concrete, cât și considerente teoretico-filozofice-culturale.

Dr. I. Oprescu este creatorul *Antropologiei Cultural-Lingvistice* (1969), o ramură de avangardă a antropologiei, care vizează și evidențiază în modul cel mai obiectiv *mentalitatea individuală dar și colectivă*, o zonă mai greu accesibilă. Este o abordare novatoare, cuantificabilă și interdisciplinară, bazată pe o tehnică denumită *proba de limbă*, ce face posibilă atât investigarea individuală, cât și cea populațională. *Antropologia Cultural-Lingvistică* este axată pe *comunicarea interumană și pe mental*, adică circumscrisă ariei celei mai specific umane. Evident că nu se limitează numai la ce se comunică cu ajutorul limbii, deși limba vorbită este una dintre materiile prime de bază, ci se ține seama, se preia

și se procesează orice semn și/sau semnal cu valoare de comunicare interumană. *Proba de limbă* este examinată ca și o probă de sânge. Se obțin peste 100 de date despre individ și, prin individ, despre grupuri mai mari sau mai mici, de cea mai mare varietate, atitudinea față de sine, de semenii, față de lume în general, chiar obsesiile lui, căci individul nu își poate preface felul de a vorbi, așa cum nu își poate preface greutatea, talia sau constantele biochimice.

Recunoscut de străinătate ca o autoritate în domeniul pe care l-a fundamentat, i se vor trimite la specializare bursieri, iar metoda și tehnicile vor fi preluate și folosite de către cercetători și de către studenți la lucrări practice, teze de licență, diverse studii și cercetări.

De o colegialitate exemplară, a îndrumat, conștient și orientat numeroși colaboratori și cercetători din afara institutului, i-a ajutat în realizarea lucrărilor științifice, doctoratelor și manifestărilor naționale de antropologie. Cu un talent didactic remarcabil, cu o capacitate deosebită de analiză și sinteză a ținut cursuri postuniversitare, cu precădere de tehnica comunicării eficiente.

Sunt relevate astfel, calitățile sale de dascăl, dorința sa de a transmite cunoștințele, dimensiunea culturală și enciclopedică a discursului său.

Studiul expresiei umane de la naștere la moarte înscrie o altă contribuție originală, ce vizează *morfologia umană, în condiții normale și patologice*. Studiul este circumscris medicinei, are relevanță medico-antropologică deosebită și este abordat larg interdisciplinar. Investigația morfologică este însă diferit condusă și orientată, în comparație cu reperiile tradiționale antropometrice curente. Marile semnificații ale neconținutei *devenirii umane (aici sub raport morfologic)* au motivații adânci. Morfologia umană răspunde la presiunea factorilor biologici și culturali, ajungându-se repede la recursul la *artificial, care în cele din urmă intră în competiție cu naturalul*. Studiul descoperă mecanismele subtile privind *procesele schimbării-evoluții* ale morfologiei umane, care au loc sub ochii noștri. Forma omului concret este în continuă schimbare de la naștere până la moarte, omul fiind propria sa creație, managerul formei sale, a aparenței sale. *Omul se autocreează permanent, pentru că este o ființă imaginativă și pe această linie se înscrie artificialul pe care îl generează și la care recurge. Natura umană, încă din zorii ei, este reprezentată de imaginativ*. Cercetarea a pus în evidență în mod incontestabil, imposibilitatea de a deosebi ceea ce ține numai de antropologia fizică sau numai de antropologia culturală. Și prin aceasta s-a impus o importantă idee cu valoare teoretică: *unitatea*

antropologiei, după cum însăși ființa umană este o unitate, atât biologică cât și cultural-spirituală.

Dintre valoroasele sale cercetări evidențiem – selecție: *Comunicarea medic-pacient* (în medicină internă, pediatrie, geriatrie, psihiatrie) – un studiu de teren pe durata a 3 ani, *Studii de ontogeneză comparativă*: cercetare longitudinală (1971-1977) comparativă pe copii handicapați social (orfani, din familii dezorganizate), *Lateralizarea și dominanța emisferică cerebrală* (1982-1984), *Etologie umană, Terapii alternative, Adaptarea comunicatională, Patologia comunicării, Antropologie teoretică și istoria antropologiei românești și Vulnerabilitatea umană din perspectivă antropologică* (2005).

Demonstrând o capacitate organizatorică de excepție, a creat și dezvoltat în cadrul Centrului o *Bancă de date* (începând cu anul 1970), constând în probe de limbă, consemnări, fotografii, filme, fișe și alte documente de investigație.

A tradus (în colaborare) și a publicat la Editura Humanitas, București, 1995, volumul *Originea Omului*, scris de reputatul paleo-antropolog prof. dr. Richard Leakey, îmbogățind astfel Biblioteca de antropologie a Centrului.

Spirit enciclopedic, un adevărat om de cultură, de o ținută morală și științifică impecabilă, Dr. Ioan Oprescu a fost totdeauna preocupat de păstrarea memoriei înaintașilor, de restituția creației antropologiei românești, de înscrierea acestui domeniu în progresul bio-medicinei și științei din România. Iată câteva exemple din ultimele sale publicații și preocupări:

- Etape în evoluția antropologiei românești. Domenii și teme de cercetare, *Revista Medicală Română*, vol. 48, nr. 3-4, pp. 165-170, 2001.
- Cronologia antropologiei de la București. Ctitori, *Simpozionul aniversar 65 ani de la inaugurarea Institutului de Antropologie „Francisc Iosif Rainer” (1940-2005) și Masa Rotundă Antropologia românească în pragul integrării europene – oportunități în societatea noastră*, pp. 19-32, Editura Universitară „Carol Davila”, București, 2005.
- Ștefan M. Milcu, *Însemnări memorialistice. Un volum îngrijit de Ioan Oprescu* (în colaborare), Editura Academiei Române, București, 2006.
- Prof. Dr. Doc. Victor Săhleanu, *Dosarul de alegere ca membru (post mortem) al Academiei Române* – demers solitar, efectuat în perioada 2006-2008, care nesprijinit din păcate de echipa de antropologi creată și dezvoltată de omul de știință V. Săhleanu, nu a mai putut fi finalizat de dr. Ioan Oprescu, cel mai valoros dintre colaboratorii săi.

- *Muzeul de Antropologie Urbană „Nicolae Minovici“* – proiect inițiat (2005) și „construit” (2005-2008) de dr. Ioan Oprescu (în colaborare) – demonstrează încă o dată spiritul vizionar, capacitatea sa creatoare și organizatorică, deschiderea către progres și solidaritatea oferită cu atâta generozitate și colegialitate în materializarea marilor idei.

În memoria prietenilor, elevilor și colaboratorilor săi, a cercetătorilor, medicilor și antropologilor, a oamenilor de cultură și știință – CP gr. I, Dr. Ioan OPRESCU va rămâne un exemplu și un model de lumină și noblețe sufletească, de valoare și profe-

sionalism, de etică și moralitate, de excelență și dăinuire în antropologie. A fost unul dintre stâlpii antropologiei românești.

Rămâne ca – în spiritul cultului valorilor naționale – numeroșii săi colaboratori și studenți, Institutul de Antropologie, forurile științifice și medicale, universitare și academice să promoveze opera și personalitatea sa, să dezvolte pe mai departe antropologia românească „marca” Ioan Oprescu.

Va prinde astfel viață un citat remarcabil din opera lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, foarte apreciat și des utilizat de Ioan Oprescu, pentru încărcătura gnoseologică de excepție: *Trecutul este ușa viitorului.*